

Araştırma Makalesi (Research Article)

KUZEY MAKEDONYA İŞGÜCÜ SERMAYESİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

An Evaluation On Labour Capital In North Macedonia

Hilal ERTURHAN İŞKİN

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

İ.İ.B.F.

ÖZ

Ülkelerin ekonomik olarak gelişmeleri ve sürdürülebilir işletme yapıları oluşturabilmeleri sürecinde insan sermayesinin önemi büyüktür. Çünkü sürdürülebilir ve gelişime açık işletmelerin oluşturulması ülkelerin ekonomik açıdan gelişmelerinde önemli rol oynamaktadır. Sürdürülebilir ve gelişime açık işletmelerin oluşturulması ve ülke ekonomisinde aktif roller üstlenmeleri yetişmiş ve kalifiye işgücü sayesinde gerçekleştirilebilmektedir. İşletmelerin be dolaylı olarak ülkelerin geleceği için, önemli bir role sahip olan insan sermayesinin varlığı ve kalite düzeyinin ulusal düzeyde değerlendirilmesi ve mevcut durumun tespit edilmesi hem işletmelere hem de insan sermayesinin yetiştirilmesi sürecinde politika üreticiler açısından faydalı olabilmektedir.

Bu çalışmada Kuzey Makedonya'nın insan sermayesi ile ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmada öncelikle Kuzey Makedonya'nın sahip olduğu insan sermayesinin nicel düzeyi ele alınmıştır. Kuzey Makedonya'nın sahip olduğu nüfus, bu nüfus içerisinde insan sermayesi olarak değerlendirilebilecek insan sayısı üzerine değerlendirmeler yapılarak ilgili verilere yer verilmiştir. Söz konusu değerlendirmeler kapsamında gerek Kuzey Makedonya Hükümeti gerekse diğer ilgili kurum ve kuruluşların yapmış oldukları değerlendirmeler ve çalışmalar sonucunda elde edilen veriler kullanılmıştır. Elde edilen ikincil veriler kullanılarak analizler yapılmıştır. Daha sonra yine ikincil veriler analiz edilerek Kuzey Makedonya'nın sahip olduğu insan sermayesinin nitelikleri değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler kapsamında da Kuzey Makedonya Hükümeti ve ilgili diğer kurum ve kuruluşların verileri analiz edilerek kullanılmıştır.

Yapılan analizler sonucunda Kuzey Makedonya'da nüfusun yeterli düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ancak Kuzey Makedonya'da özellikle genç nüfusun eğitim düzeyinin düşük olduğu ve alınan eğitimin yetersiz kalite düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında özellikle eğitime erişim konusunda genç nüfusun sorunlar yaşadığı belirlenmiştir. Ancak Kuzey Makedonya devletinin söz konusu alanlarda yaşanan sorunların ortadan kaldırılması

için önemli planlar yaptığı ve bunları hayata geçirdiği de belirlenmiştir. Bu değerlendirmeler sonucunda Kuzey Makedonya'nın insan sermayesi alanında gelişime açık olduğu yakın gelecekte mevcut ve gelecekte yatırım yapacak işletmelerin insan kaynağı ihtiyacını rahatlıkla karşılayabileceği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: İşgücü sermayesi, insan kaynakları, işletme, Kuzey Makedonya

ABSTRACT

Human capital is of great importance in the process of economic development of countries and the creation of sustainable business structures. Because the creation of sustainable and open to development enterprises plays an important role in the economic development of countries. The creation of sustainable and open to development enterprises and taking active roles in the country's economy can be achieved through trained and qualified labour force. Evaluating the existence and quality level of human capital, which has an important role for the future of enterprises and indirectly for the future of countries, at national level and determining the current situation can be useful for both enterprises and policy makers in the process of raising human capital.

In this study, evaluations have been made about the human capital of North Macedonia. In the study, firstly, the quantitative level of the human capital of North Macedonia is discussed. The population of North Macedonia and the number of people who can be considered as human capital within this population are evaluated and the relevant data are included. Within the scope of these evaluations, the data obtained as a result of the evaluations and studies carried out by both the Government of North Macedonia and other relevant institutions and organisations were used. Analyses were made using the secondary data obtained. Then, the secondary data were analysed and the qualities of the human capital of North Macedonia were evaluated. Within the scope of these evaluations, the data of the Government of North Macedonia and other relevant institutions and organisations were analysed and used.

As a result of the analyses, it was determined that the population in North Macedonia is at an adequate level. However, it has been determined that the education level of the young population in North Macedonia is low and the education received is of insufficient quality. In addition, it has been determined that the young population has problems especially in access to education. However, it has also been determined that the state of North Macedonia has made important plans to eliminate the problems experienced in these areas and has implemented them. As a result of these evaluations, it can be said that North Macedonia is open to development in the field of human capital and can easily meet the human resource needs of existing and future businesses that will invest in the near future.

Key Words: Labour capital, Human resources, Business, North Macedonia

1. GİRİŞ

Ülkelerin ekonomik olarak gelişmeleri ve sürdürülebilir işletme yapıları oluşturabilmeleri sürecinde insan sermayesinin önemi büyüktür. Çünkü sürdürülebilir ve gelişime açık işletmelerin oluşturulması ülkelerin ekonomik açıdan gelişmelerinde önemli rol oynamaktadır. Sürdürülebilir ve gelişime açık işletmelerin oluşturulması ve ülke ekonomisinde aktif roller üstlenmeleri yetişmiş ve kalifiye işgücü sayesinde gerçekleştirilebilmektedir. İşletmelerin be dolaylı olarak ülkelerin geleceği için, önemli bir role sahip olan insan sermayesinin varlığı ve kalite düzeyinin ulusal düzeyde değerlendirilmesi ve mevcut durumun tespit edilmesi hem işletmelere hem de insan sermayesinin yetiştirilmesi sürecinde politika üreticiler açısından faydalı olabilmektedir.

Bu çalışmada Kuzey Makedonya'nın insan sermayesi ile ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmada öncelikle Kuzey Makedonya'nın sahip olduğu insan sermayesinin nicel düzeyi ele alınmıştır. Kuzey Makedonya'nın sahip olduğu nüfus, bu nüfus içerisinde insan sermayesi olarak değerlendirilebilecek insan sayısı üzerine değerlendirmeler yapılarak ilgili verilere yer verilmiştir. Söz konusu değerlendirmeler kapsamında gerek Kuzey Makedonya Hükümeti gerekse diğer ilgili kurum ve kuruluşların yapmış oldukları değerlendirmeler ve çalışmalar sonucunda elde edilen veriler kullanılmıştır. Elde edilen ikincil veriler kullanılarak analizler yapılmıştır. Daha sonra yine ikincil veriler analiz edilerek Kuzey Makedonya'nın sahip olduğu insan sermayesinin nitelikleri değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler kapsamında da Kuzey Makedonya Hükümeti ve ilgili diğer kurum ve kuruluşların verileri analiz edilerek kullanılmıştır.

2. BULGULAR VE SONUÇ

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, Devlet İstatistik Ofisi'nin verilerine göre, 2023 yılında Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'ndeki işgücü kapsamında değerlendirilebilecek insan sayısı 791 647 kişi olup, bunların 688 296'sı istihdam edilmektedir. Söz konusu insanların 103 351'i ise işsizdir. Söz konusu dönem ele alındığında, faaliyet oranı 52,3, istihdam oranı 45,4, işsizlik oranı ise 13,1 olarak gerçekleşmiştir. Aslında Kuzey Makedonya'da işsizlik oranının yüksek olduğu söylenebilir. Çünkü Mart 2024 verilerine göre Avrupa Birliği'nde işsizlik %6,5'tir. Bu dönemde OECD ülkelerinin işsizlik oranı ortalamaları ise 5,9 olarak gerçekleşmiştir (<https://www.stat.gov.mk>).

Tablo 1. 2024 Yılı Aktif Nüfus Verileri

	Erkek	Kadın	Toplam
İş Gücü Niteliği Taşıyan Kişi Sayısı (15-89)	744 797	770 396	1 515 193
İş Gücü (15-89)	460 305	336 428	796 733
İstihdam Edilen Sayısı (15-89)	398 425	299 986	698 411
İşsiz Sayısı (15-74)	61 879	36 443	98 322
Aktif Olmayan Nüfus (15-89)	284 492	433 968	718 460

Kaynak: https://www.stat.gov.mk/PrikaziSoopstenie_en.aspx?rbtxt=98

Devlet İstatistik Ofisi verilerine göre, 2022 yılında Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde 18 ila 69 yaş arasındaki toplam kişi sayısının 346 155'i eğitim ve hayat boyu öğrenme faaliyetlerine katılmış olup, bunların 167 826'sı (%48,5) erkek, 178 329'u (%51,5) kadındır. Kişilerin çoğu (%28,1) 18 ila 24 yaş arasındayken, en azı (%0,3) 65 ila 69 yaş arasındadır. (https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=14).

Eğitim ve öğretime katılım oranı 2022 yılında 27,7 iken, 25-34 yaş arasındaki kişilerin katılım oranı 37,2'dir. Örgün veya yaygın eğitime katılanların %35,8'i (124 001) örgün eğitime katılırken, %71,8'i (248 582) yaygın eğitime katılmıştır. Yükseköğretim ve üzeri eğitime sahip kişilerin %21,9'u örgün eğitime, %51,1'i ise yaygın eğitime katılmıştır. Ekonomik faaliyete göre, istihdam edilenlerin %41,2'si örgün eğitime, %93,6'sı ise yaygın eğitime katılmıştır. Faaliyet türüne göre, yaygın eğitime katılan toplam katılımcıların %48,7'si rehberli işbaşı eğitimine, %37,8'i kurslara, %29,1'i ise atölye çalışmalarına katılmıştır. Çalışan kişilerin çoğu (%52,0) rehberli işbaşı eğitimine katılırken, aktif olmayan nüfus hiçbir yere gitmemiştir (https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=14).

Yaygın eğitim ve öğretimde işle ilgili faaliyetler 35 ila 44 yaş arasındaki kişilerde (%29,7) yaygınken, cinsiyete göre yapı 35 ila 44 yaş arasındaki kadınların (%31,0) erkeklerden (%28,4) daha fazla yaygın işle ilgili faaliyetlere katıldığını göstermektedir. 2022 yılında 626 169 kişi yaygın öğrenme faaliyetlerine katılmış olup bunların %49,4'ünü erkekler, %50,6'sını ise kadınlar oluşturmaktadır ve bu yaygın öğrenme sürecindeki en yüksek pay 25 ila 34 yaş arasındaki kişiler arasında kaydedilmiştir (https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=25).

Tablo 2. Mesleki Eğitim Düzenleyen İşletmelere İlişkin İstatistikler

İşletme Sayısı	Mesleki Eğitimler Düzenleyen İşletmelere İlişkin Veriler						Faaliyet Gösterilen Sektörler
	Toplam	%	Meslek Eğitimleri	İç	İşletme Eğitimleri	Dışı	
			Toplam	%	Toplam	%	
5 592	2 276	40,7	1 327	23,7	1 689	30,2	Toplam
1 520	607	39,9	378	24,9	456	30,0	B, C, D, E Madencilik ve taş ocakçılığı, İmalat, Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme tedariki, Su tedariki, kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri
570	207	36,4	100	17,5	159	28,0	F İnşaat
2 396	881	36,7	495	20,7	646	27,0	G, H, I Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı, Ulaştırma ve depolama, Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri
376	188	50,0	133	35,4	151	40,2	J, K Bilgi ve iletişim, Finans ve sigorta faaliyetleri

730	394	54,0	221	30,2	276	37,9	L, M, N, R, S	Gayrimenkul faaliyetleri, Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler, İdari ve destek hizmet faaliyetleri, Sanat, eğlence ve dinlence, Diğer hizmet faaliyetleri
-----	-----	------	-----	------	-----	------	---------------	---

Kaynak: https://www.stat.gov.mk/PrikaziSoopstenie_en.aspx?rbtxt=135

Devlet İstatistik Ofisi'nin verilerine göre, Şubat 2023'e kıyasla Şubat 2024'te çalışan başına ödenen ortalama aylık brüt ücret endeksi 116,8 olmuştur. Bu artış, sektörlerde çalışan başına ödenen ortalama aylık brüt ücretin artmasından kaynaklanmaktadır: Kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik (%25,4), İdari ve destek hizmet faaliyetleri (%22,8) ve Sanat, eğlence ve dinlence (%20,3) (https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=36).

Sektörlerde bir önceki aya göre çalışan başına ödenen ortalama aylık brüt ücrette düşüş kaydedildi: Ulaştırma ve depolama (%9,8), Madencilik ve taş ocakçılığı (%7,4) ve Tarım, ormancılık ve balıkçılık (%5,1) (https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=22).

Şubat 2024'te çalışan başına ödenen ortalama aylık brüt ücret 58 967 denar olmuştur. Devlet İstatistik Ofisi'nin verilerine göre, Şubat 2023'e kıyasla Şubat 2024'te çalışan başına ödenen ortalama aylık net ücret endeksi 116,5 olmuştur (https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=22).

Bu artış, sektörlerde çalışan başına ödenen ortalama aylık net ücretin artmasından kaynaklanmaktadır: Kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik (%24,9), İdari ve destek hizmet faaliyetleri (%22,5) ve Sanat, eğlence ve dinlence (%20,4) (https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=22).

Sektörlerde bir önceki aya göre çalışan başına ödenen ortalama aylık net ücrette düşüş kaydedildi: Ulaştırma ve depolama (%10,1), Madencilik ve taş ocakçılığı (%7,2) ve Tarım, ormancılık ve balıkçılık (%6,3) (https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=34).

Şubat 2024'te çalışan başına ödenen ortalama aylık net ücret 39,276 denar olmuştur. Devlet İstatistik Ofisi'nin verilerine göre 2008 yılında Makedonya Cumhuriyeti'nde işverenin çalışan başına yıllık ortalama işgücü maliyeti 318. 273 denar olmuştur (https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=5). Makedonya Cumhuriyeti'nde 2018 yılında işverenin çalışan başına ortalama aylık işgücü maliyeti 26 523 denar olmuştur. Makedonya Cumhuriyeti'nde 2008 yılında en büyük işverenin çalışan başına ortalama aylık işgücü maliyeti Mali aracılık sektöründeydi ve 57 065 denar olarak gerçekleşmiştir (<https://www.stat.gov.mk>).

Tablo 3. Çalışanların Gelirlerine İlişkin İstatistikler

MKD cinsinden 2018 yılında yıllık brüt kazançlar (Denar)			MKD'de Ekim 2018'de saat başına ortalama brüt kazanç (Denar)			
Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Ana dal ve alt ana dal meslek grupları, ISCO 08
443 884	480 377	399 966	197	212	179	Toplam
1 056 888	1 164 666	875 644	452	494	383	1. YÖNETİCİLER
797 034	816 857	772 314	357	364	348	11. Üst düzey yöneticiler, üst düzey yetkililer ve yasa koyucular

AN EVALUATION ON LABOUR CAPITAL IN NORTH MACEDONIA

950 743	907 598	1 006 621	410	399	424	12. İdari ve ticari yöneticiler
1 119 769	1 245 678	880 155	479	531	380	13. Üretim ve uzmanlık hizmetleri yöneticileri
1 267 266	1 408 745	977 535	524	571	427	14. Ağırlama, perakende ve diğer hizmet yöneticileri
579 528	658 971	522 645	262	293	239	2. PROFESYONELLER
617 670	647 558	551 474	275	287	247	21. Bilim ve mühendislik uzmanları
749 161	1 084 926	622 888	351	496	296	22. Sağlık profesyonelleri
437 644	464 614	426 285	206	220	200	23. Öğretim uzmanları
617 927	663 419	582 458	271	286	259	24. İşletme ve yönetim uzmanları
1 013 643	1 074 861	894 646	441	465	393	25. Bilgi ve iletişim teknolojisi uzmanları
549 780	584 866	526 523	248	263	238	26. Hukuk, sosyal ve kültürel profesyonelleri
496 820	552 082	429 155	220	243	192	3. TEKNİSYENLER VE YARDIMCI PROFESYONELLER
521 954	567 126	421 882	232	252	188	31. Bilim ve mühendislik uzman yardımcıları
414 478	428 585	411 169	189	194	188	32. Sağlık çalışanları
518 740	574 515	451 571	228	251	200	33. İşletme ve yönetim uzman yardımcıları
395 254	421 364	375 437	177	188	169	34. Yasal, sosyal, kültürel ve ilgili yardımcı profesyoneller
432 357	453 555	392 799	189	199	172	35. Bilgi ve iletişim teknisyenleri
403 814	414 638	389 839	179	183	174	4. BÜRO DESTEK ÇALIŞANLARI
400 287	430 974	380 752	182	193	174	41. Genel ve klavye memurları
375 760	405 080	359 607	169	182	162	42. Müşteri hizmetleri memurları
408 113	407 075	411 140	179	178	181	43. Sayısal ve malzeme kayıt memurları
437 525	444 629	429 725	193	196	189	44. Diğer büro destek çalışanları
355 786	387 721	315 241	155	168	140	5. SERVİS VE SATIŞ ÇALIŞANLARI
319 394	324 011	309 374	140	141	137	51. Kişisel hizmet çalışanları
336 375	391 981	305 824	149	172	136	52. Satış çalışanları
296 139	303 457	295 841	131	138	131	53. Kişisel bakım çalışanları
427 679	428 326	423 494	183	183	184	54. Koruyucu hizmet çalışanları
315 067	314 914	316 010	134	135	131	6. VASIFLI TARIM, ORMANCILIK VE BALIKÇILIK ÇALIŞANLARI
290 945	286 746	311 941	128	127	129	61. Pazar odaklı vasıflı tarım işçileri
421 744	420 878	463 448	164	163	217	62. Pazar odaklı vasıflı ormancılık, balıkçılık ve avcılık çalışanları
344 709	388 873	283 441	152	171	126	7. ZANAAT VE İLGİLİ TİCARET ÇALIŞANLARI
326 416	328 231	283 438	146	146	131	71. İnşaat ve ilgili zanaat çalışanları

AN EVALUATION ON LABOUR CAPITAL IN NORTH MACEDONIA

414 742	419 269	325 107	183	185	149	72. Metal, makine ve ilgili işlerde çalışanlar
364 347	401 852	295 789	159	174	131	73. El sanatları ve baskı işçileri
475 251	476 952	383 209	209	210	172	74. Elektrik ve elektronik ticareti çalışanları
300 497	352 619	281 437	133	154	125	75. Gıda işleme, ağaç işleri, konfeksiyon ve diğer zanaat ve ilgili işlerde çalışanlar
333 845	361 095	267 876	151	164	120	8. TESIS VE MAKINE OPERATÖRLERİ VE MONTAJCILAR
305 505	363 486	266 704	137	163	120	81. Sabit tesis ve makine operatörleri
320 338	357 682	244 402	147	165	111	82. Montajcılar
360 359	360 391	358 018	164	164	155	83. Sürücüler ve mobil tesis operatörleri
322 071	347 051	294 325	141	153	129	9. TEMEL MESLEKLER
260 991	278 079	256 026	116	123	114	91. Temizlikçiler ve yardımcılar
316 166	318 991	311 325	142	143	140	92. Tarım, ormancılık ve balıkçılık işçileri
362 576	386 583	334 536	159	170	147	93. Madencilik, inşaat, imalat ve taşımacılıkta çalışan işçiler
279 538	340 231	274 612	124	150	122	94. Yemek hazırlama asistanları
368 166	425 221	227 190	159	179	108	95. Sokak ve ilgili satış ve hizmet çalışanları
323 219	333 344	296 791	140	147	124	96. Çöp işçileri ve diğer temel işçiler
527 695	524 360	552 159	235	233	244	0. SİLAHLI KUVVETLER MESLEKLERİ
527 695	524 360	552 159	235	233	244	01. Silahlı kuvvetler meslekleri

Kaynak: https://www.stat.gov.mk/PrikaziSoopstenie_en.aspx?rbtxt=113.

2018 yılında Makedonya Cumhuriyeti'nde fiilen çalışılan saat başına işverenin ortalama yıllık işgücü maliyeti 173 denar olmuştur. Makedonya Cumhuriyeti'nde çalışan başına fiilen çalışılan toplam ortalama yıllık saat 1845 saattir

Devlet İstatistik Ofisi'nin verilerine göre, 2023 yılının dördüncü çeyreğinde açık iş oranı %1,90 olmuştur. En yüksek açık iş oranı %3,44 ile F - İnşaat bölümünde kaydedilirken, en düşük oran %0,47 ile D - Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme tedariki bölümünde kaydedilmiştir. En yüksek açık iş oranı %2,05 ile 250 ve daha fazla çalışanı olan işyerlerine aittir. Pelagonia Bölgesi %2,62 ile en yüksek açık iş oranına sahip bölgedir. En yüksek açık iş sayısı 2. 656 ile beşinci meslek grubun Hizmet ve satış çalışanları kategorisinde kaydedilmiştir. (https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=23).

Devlet İstatistik Ofisi'nin alınan raporlara dayanarak elde ettiği verilere göre, mezun sayısı, 2022'de meslek yüksekokulları ve fakültelerdeki öğrenci sayısı 2021'e kıyasla %3,5 azalarak 7483 olmuştur (https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=4).

Toplam mezunların 5995'i veya %80,1'i tam zamanlı öğrenci iken, 1488'i veya %19,9'u yarı zamanlı öğrencidir. Mezun olan kız öğrencilerin oranı %57,1'dir. Mezun olan toplam öğrenci sayısının %40'ı zamanında mezun olurken, %60'ı resmi mezuniyet tarihinden daha geç mezun olmuştur (https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=4).

Devlet İstatistik Ofisi'nin alınan raporlara dayanarak elde ettiği verilere göre, 2022/2023 akademik yılında Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde kayıtlı 53 821 öğrenci vardı ve bu sayı

2021/2022 akademik yılına kıyasla %4,2 artış gösterdi. Kayıtlı kız öğrenci sayısı 30 969 veya %57,5'tir. Öğrencilerin %77,7'lik çoğunluğu kamu yükseköğretim kurumlarına, %22,3'ü ise özel yükseköğretim kurumlarına kayıtlıdır (https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=5).

2022/2023 akademik yılında, birinci sınıfa kayıtlı 15 097 öğrenci bulunmaktadır ve bu rakam toplamın %28,1'ini oluşturmaktadır (birinci sınıfa ikinci kez, üçüncü kez veya daha fazla kayıt yaptıran öğrenciler de burada kapsamaktadır) (https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=5).

Devlet İstatistik Ofisi'nin verilerine göre, 2023 yılında toplam 1 828 kişi Bilim Yüksek Lisansı ve Uzmanlık unvanı almış olup, bunların 1 624'ü veya %89'u bilim yüksek lisansı ve 204'ü veya %11'i uzmandır. 2023 yılı ile karşılaştırıldığında, bilim yüksek lisans ve uzmanlarının sayısı %2,9 oranında azalmıştır. Kadınların 2023'te toplam yüksek lisanslı bilim insanı sayısına katılımı %59,8'dir. 2023 yılında, yüksek lisans tezlerinin 624'ü veya %38,4'ü ile en büyük payı işletme, yönetim ve hukuk alanında, %21,6'sı mühendislik, üretim ve inşaat alanında, %11,9'u sosyal bilimler, gazetecilik ve enformasyon alanında yer alırken, diğer alanlar daha az temsil edilmiştir (https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=5).

Devlet İstatistik Ofisi'nin verilerine göre, 2018-2020 döneminde yenilikçi işletmelerin toplam işletme sayısı içindeki payı %48,2 olmuştur. Toplam yenilikçi işletme sayısının %14,0'ı ürün yeniliği, %31,8'i süreç yeniliği ve %50,7'si ürün ve süreç yeniliği yaparken, toplam yenilikçi işletme sayısının %3,5'i yenilikleri terk etmiş veya askıya almıştır (https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=36).

Sektörlere göre, en fazla yenilik Reklam ve pazar araştırmasında (%76,3) kaydedilirken, bunu Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme tedariki (%66,7), Finans ve sigorta faaliyetleri (%61,1) izlemiş, en düşük yenilik yüzdesi ise Bilimsel araştırma ve geliştirmede (%17,6) kaydedilmiştir. (https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=36).

Devlet İstatistik Ofisi'nin ön verilerine göre, 2021 yılında Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'ndeki aktif girişim sayısı 70 424'tür. Faaliyet bölümlerine göre aktif girişimlerin yapısına ilişkin veriler, 2021 yılında yapıda en yüksek paya sahip bölümün %31,1 ile Toptan ve perakende ticaret; motorlu taşıtların ve motosikletlerin onarımı olduğunu göstermektedir (https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=36).

Çalışan sayısına göre faal girişimlerin yapısına ilişkin veriler, en yüksek payın %82,5 ile 1-9 çalışanı olan girişimlere ait olduğunu, bunu %7,3 ile çalışanı olmayan veya çalışan sayısı belli olmayan (çalışanlara ilişkin veri bulunmayan) girişimlerin ve %4,6 ile 10-19 çalışanı olan girişimlerin izlediğini göstermektedir. 20-49 çalışanı olan işletmelerin payı %3,1, 50-249 çalışanı olan işletmelerin payı %2,1 iken 250 ve üzeri çalışanı olan işletmelerin payı sadece %0,3'tür (https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=36).

Ticari kuruluşların yöneticileri, Aralık 2022'de 14,0 olan imalat sanayi güven göstergesinin Kasım 2022'ye kıyasla 0,3 puan ve Aralık 2021'e kıyasla 0,4 puan daha düşük olduğunu değerlendirmiştir. Aralık 2022'de mevcut üretim siparişleri hacmi ile ilgili durum bir önceki aya göre daha az olumludur, önümüzdeki üç ay için üretim hacmi beklentileri daha az olumludur ve mamul mal stokları artmıştır. Ekonomik durum tahmini bir önceki aya göre daha az tatmin edici ve Aralık 2021'e göre daha az tatmin edicidir. Çalışan sayısının azalması beklenmektedir (Milovanovitch, 2019).

Aralık 2022'de işletmelerin ortalama kapasite kullanım seviyesi normal kullanımın %67,2'sine düşmüştür. Aralık 2022'de üretim hacminin sınırlanmasında en büyük etkiye sahip faktörler; %21,7 ile kalifiye işgücü eksikliği, %16,1 ile yetersiz dış talep, %16,0 ile ekonomik ortamın belirsizliği ve %11,9 ile yetersiz iç talep olmuştur (https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=36).

3. SONUÇ ve TARTIŞMA

Kuzey Makedonya'da toplam 1,836,713 kişi yaşamaktadır. Söz konusu nüfus içerisinde işgücü niteliği taşıyan ve çalışmaya elverişli olan kişi sayısı ise 791,647'dir. Söz konusu sayılara bakıldığında istihdam oranının 45,4 olarak gerçekleştiği tespit edilmiştir. İstihdam oranı genel olarak %50'nin altındadır. Bu durum Kuzey Makedonya'da çalışma niteliklerine sahip insan sayısının düşük olduğu yönünde yorumlanabilir. Söz konusu oranın düşük olmasında nüfusun yaşlılığı ve Kuzey Makedonya'da insan sermayesinin nitelikleri artıracak faaliyetlerin ve uygulamaların yetersiz olması önemli rol oynamaktadır denilebilir. Çünkü genel olarak Kuzey Makedonya'da insan sermayesinin niteliğini ve becerilerini artıracak eğitime ulaşım imkanları kısıtlı kalmaktadır.

Diğer taraftan Kuzey Makedonya'da aktif girişim sayısı 70,424 olarak tespit edilmiştir. Ancak ülke nüfusuna bakıldığında söz konusu aktif girişim sayısının yetersiz olduğu söylenebilir. Söz konusu girişimlerin %31,1'i toptan ve perakende üzerine kurulu girişimlerdir. Bu veriler doğrultusunda Kuzey Makedonya'da üretim ve katma değeri yüksek girişimlerin sayısının düşük olduğu söylenebilir. Nüfusa oranlar yetersiz olan girişim sayısının yanında girişim sayısının yoğun olduğu alanların üretime ve katma değere yönelik girişim alanlarında olmaması insan sermayesinin yeterince gelişmediği şeklinde yorumlanabilir.

Çalışan sayısına göre faal girişimlerin yapısına ilişkin veriler, en yüksek payın %82,5 ile 1-9 çalışanı olan girişimlere ait olduğunu, Bunu %7,3 ile çalışanı olmayan veya çalışan sayısı belli olmayan (çalışanlara ilişkin veri bulunmayan) girişimlerin ve %4,6 ile 10-19 çalışanı olan girişimlerin izlediğini göstermektedir. 20-49 çalışanı olan işletmelerin payı %3,1, 50-249 çalışanı olan işletmelerin payı %2,1 iken 250 ve üzeri çalışanı olan işletmelerin payı sadece %0,3'tür.

Devlet İstatistik Ofisi'nin verilerine göre, 2018-2020 döneminde yenilikçi işletmelerin toplam işletme sayısı içindeki payı %48,2 olmuştur. Toplam yenilikçi işletme sayısının %14,0'ı ürün yeniliği, %31,8'i süreç yeniliği ve %50,7'si ürün ve süreç yeniliği yaparken, toplam yenilikçi işletme sayısının %3,5'i yenilikleri terk etmiş veya askıya almıştır.

2019'un dördüncü çeyreğinde işletmelerin iş durumunu sınırlandırmada en büyük etkiye sahip olan faktörler; %23,9 ile yetkin personel eksikliği, %19,1 ile artan rekabet, %17,6 ile artan işçilik harcamaları ve %16,6 ile düşük talep olmuştur. Aralık 2022'de üretim hacminin sınırlanmasında en büyük etkiye sahip faktörler; %21,7 ile kalifiye işgücü eksikliği, %16,1 ile yetersiz dış talep, %16,0 ile ekonomik ortamın belirsizliği ve %11,9 ile yetersiz iç talep olmuştur.

Yapılan analizler sonucunda Kuzey Makedonya'da nüfusun yeterli düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ancak Kuzey Makedonya'da özellikle genç nüfusun eğitim düzeyinin düşük olduğu ve alınan eğitimin yetersiz kalite düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında özellikle eğitime erişim konusunda genç nüfusun sorunlar yaşadığı belirlenmiştir.

Ancak Kuzey Makedonya devletinin söz konusu alanlarda yaşanan sorunların ortadan kaldırılması için önemli planlar yaptığı ve bunları hayata geçirdiği de belirlenmiştir. Bu değerlendirmeler sonucunda Kuzey Makedonya'nın insan sermayesi alanında gelişime açık olduğu yakın gelecekte mevcut ve gelecekte yatırım yapacak işletmelerin insan kaynağı ihtiyacını rahatlıkla karşılayabileceği söylenebilir.

KAYNAKÇA

Milovanovitch, Mihaylo (2019). Policies for human capital development, European Training Foundation.

RNM SSO, (2024). Aktif Nüfus İstatistikleri, https://www.stat.gov.mk/PrikaziSooopstenie_en.aspx?rbtxt=98

RNM SSO, (2024). İş Dünyası İstatistikleri, https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=22

RNM SSO, (2024). Kültür İstatistikleri, https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=4

RNM SSO, (2024). Dış Ticaret İstatistikleri, https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=23

RNM SSO, (2024). Eğitim ve Bilim İstatistikleri, https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=5

RNM SSO, (2024). İş Eğilimleri İstatistikleri, https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=36

RNM SSO, (2024). İşgücü Gelirleri İstatistikleri, https://www.stat.gov.mk/PrikaziSooopstenie_en.aspx?rbtxt=113.

RNM SSO, (2024). İşgücü Piyasası İstatistikleri, https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=14

RNM SSO, (2024). Mesleki Eğitim İstatistikleri https://www.stat.gov.mk/PrikaziSooopstenie_en.aspx?rbtxt=135

RNM SSO, (2024). Nüfus İstatistikleri, https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=2

RNM SSO, (2024). Ticari Kapasite İstatistikleri, https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=34

RNM SSO, (2024). Turizm ve Yiyecek- İçecek İşletmeleri https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=25

RNM SSO, (2024). Ülke İstatistikleri, https://www.stat.gov.mk/Default_en.aspx